

Piskóti István⁹⁰ – Bihariné Kalászdi Beáta⁹¹

Fogyatékossgal élők társadalmi inklúziójának elősegítése a fizikai akadálymentesség mérőszámának megalkotásával – az akadálymentesítési index

A fogyatékossg jelentős társadalmi probléma, melyet az érintettek nagy – és növekvő – létszáma is alátámaszt. Az érintettek hátrányait a társadalmi életben való részvétel korlátozottsága még inkább elmélyíti. A minél szélesebb körű társadalmi inklúzió feltétele az akadálymentes fizikai és társas környezet biztosítása. A tanulmány a fizikai akadálymentesítés témaköréhez kapcsolódva azáltal kívánja előmozdítani az inklúziós törekvéseket, hogy egy olyan saját fejlesztésű mérőszámot mutat be, mely az épületek fizikai akadálymentességének mérésére hivatott. A megalkotott akadálymentesítési index hasznos eszköze lehet a mozgásukban korlátozottak informálásának arról, hogy egy adott épület mennyiben használható számukra. A hasonló funkciójú intézmények összehasonlíthatóvá válnak akadálymentesítés szempontjából.

Kulcsszavak: fogyatékossg, társadalmi inklúzió, akadálymentesítés

JEL-kód: J14

Supporting the social inclusion of people with disabilities by creating a measurement tool of physical accessibility - the Accessibility Index

Disability is a major social issue, underlined by the large - and growing - number of people affected. Their disadvantages are deepened by their limited participation in social life. Ensuring a barrier-free physical and social environment is a necessary condition for the widest possible social inclusion. This study aims to boost inclusion efforts in the context of physical accessibility by presenting a self-developed measurement tool of the physical accessibility of buildings. The Accessibility Index can be a useful tool for informing people with reduced mobility about the extent to which a building can be used by them. Institutions with similar functions can be compared in terms of accessibility.

Keywords: disability, social inclusion, accessibility

JEL code: J14

<https://doi.org/10.32976/stratfuz.2024.30>

Bevezetés

Az Európai fogyatékossgügyi stratégia alapján (2010) fogyatékossgal élő minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt *korlátozhatja* az adott személy teljes, hatékony és *másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását*. A hazai szabályozás ezzel összhangban a következő definíciót adja: „fogyatékos személy: az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással - illetve ezek bármilyen halmozódásával - él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban *a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja.*” (1998. évi XXVI. törvény 4. §)

A korábban szinte egyeduralkodónak tekinthető ún. medikális modell orvosi szempontból közelíti meg a témát: a fogyatékossg típusát, az egyén egészségi állapotát fókuszba helyezve. Ez a megközelítés a XX. század közepét követően gyengülni kezdett; a paradigmaváltás egyik jelentős lépése volt a WHO 1980-as kiadványa, mely a biológiai tényezők szerepe mellett

⁹⁰ egyetemi tanár, intézetigazgató, Miskolci Egyetem, Marketing és Turizmus Intézet, istvan.piskoti@uni-miskolc.hu. Professor, Director of the Institute, University of Miskolc, Institute of Marketing and Tourism

⁹¹ PhD hallgató, Miskolci Egyetem, Marketing és Turizmus Intézet, beata.biharine@uni-miskolc.hu. PhD student, University of Miskolc, Institute of Marketing and Tourism

felhívta a figyelmet nemcsak a pszichés faktorokra, hanem a társadalmi környezet kölcsönhatásának jelentőségére is (Tiszai, 2018). A jelenleg széles körben elfogadott fogyatékosági definíciókban már alapelem a szociális környezet hatása, szerepe, valamint az, hogy a fogyatékoság ténye együtt jár a társadalmi életben való részvétel korlátozottságával. Ez a tényező pedig még jobban elmélyíti a fogyatékosággal élők hátrányait.

A WHO keretrendszere szintén kiemeli a részvétel fontosságát, ugyanakkor a környezeti tényezők kulcsszerepét: „a fogyatékoságot a személy-eszköz-környezet rendszer hozza létre” (Séllei, 2018)

1. ábra A WHO modellje a fogyatékoságról

Figure 1. WHO model of disability

Forrás: Könzei et al, 2015. idézi: Séllei, 2018.

A fogyatékosággal élők minél teljesebb körű társadalmi részvételét, azaz inklúzióját ezért különböző eszközökkel segíteni szükséges. Az érintettek minél teljesebb körű befogadása az egész társadalom érdeke: azok a fogyatékosággal élő személyek, akiknek társadalmi inklúziója sikeres, megfelelő végzettséget szerezve előnyösebb munkaerőpiaci helyzetre tehetnek szert, ezáltal a társadalom aktív, önmagukról gondoskodni képes tagjaiként élhetnek. Ezáltal nemcsak a szociális célú kiadások csökkenhetnek, hanem a befolyó adók mértéke is növekedhet.

Az Európai Bizottság (2001) által definiált CSR témákban, a társadalmat érintő felelősségnél is megjelenik a szociális integráció (Piskóti és Hajdú, 2014), mely kiterjed a fogyatékosággal élők társadalomba történő bevonására. A sikeres társadalmi inklúzió alapja a minél szélesebb körű fizikai és szemléletbeli akadálymentesség biztosítása a szociális környezetben.

A tanulmány a fizikai akadálymentesítés témaköréhez kapcsolódva azáltal kívánja előmozdítani az inklúziós törekvéseket, hogy egy olyan mérőszámot mutat be, mely számszerű adatokat rendel a kerekesszékekkel közlekedők szabad mozgásának tényleges megvalósulásához, egy komplex mérőszám segítségével minősítve az adott épületben vagy intézményben az akadálymentesítés mértékét.

Érintetti adatok

A WHO adatai szerint (2011) 2010-ben a világ népességének körülbelül 15%-a élt valamilyen típusú fogyatékosággal, mely több, mint egy milliárd embert jelent.

A Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030 adatai alapján 87 millió fogyatékos személy él az Európai Unió országaiban (2020-as adat), a 16 évesnél idősebb korosztályban. Ez a korcsoport 24,7 %-át jelenti. A korábbi adatokat megvizsgálva látható, hogy az érintettek száma szignifikáns növekedést mutat: a 2012-es EHSIS kutatás (Európai Egészségi és Társadalmi Integrációs Kutatások) idején még 70 millió fő, a korcsoport 17,6%-a volt érintett. (forrás: <https://ec.europa.eu>)

A fogyatékosággal élők között nagyobb a nők aránya (26,1% a teljes női népességet tekintve, míg a férfiaknál 21,8%). Az Európai Bizottság megállapítása szerint a fogyatékosággal élő személyek körében 50%-al nagyobb a szegénység és a társadalmi kirekesztődés veszélye, mint az egészséges népesség körében.

Az EU országai közül Máltán a legalacsonyabb (11%), Lettországban a legmagasabb (39,5%) az érintettek aránya. Az Európai Unió Tanácsának adatai szerint Magyarország a középmezőnyben helyezkedik el, 24,8%-os aránnyal. A 2. ábra mutatja az EU tagállamaiban az érintettek arányát.

2. ábra A fogyatékossggal élők aránya az EU országokban

Figure 2. Disability rates in EU countries

Forrás: www.consilium.europa.eu

Hazánkban több, mint 400.000 ember él valamilyen típusú fogyatékossggal. A 2022-es adatok szerint fogyatékossggi támogatásban 100.238 fő részesül (www.ksh.hu - 25.1.1.24. Fogyatékossggi támogatásban részesülők, december).

Régiós megoszlást vizsgálva az Észak-Alföldi régióban a legmagasabb az érintettek száma: 72.538 fő, a legalacsonyabb pedig a Nyugat-Dunántúli régióban: 33.771 fő (lásd 1. táblázat). A teljes népesség számához viszonyított arányt megvizsgálva a Dél-Alföldi régióban a legmagasabb a fogyatékossggal élők aránya, a legalacsonyabb pedig a Közép-Dunántúli régióban. (ksh.hu - 4.1.2.9. Fogyatékossggal élők vármegye és régió szerint STADAT és ksh.hu - 22.1.2.1. A lakónépesség nem, vármegye és régió szerint, január 1. STADAT)

Magyarországon a fogyatékossggal élők csaknem felét a mozgássérültek teszik ki. Fontos tendencia, hogy míg a többi fogyatékossggi csoportban csökkenés tapasztalható, addig két területen növekedés mutatkozik: az értelmi fogyatékossggal élők száma 11.000 fővel nőtt 2011. és 2016. között, ami 25 %-os növekedést jelent, az autisták száma pedig 3.800 fővel lett magasabb, ami 74 %-os növekedést jelent ebben a csoportban. (KSH, 2018.)

Hazánkban a KSH (2018) adatai szerint az érintett csoport foglalkoztatási rátája igen alacsony szintű, mindössze 16%-os. Az inaktív többsége öregségi nyugdíjban (46%) vagy egészségkárosodási ellátásban (21%) részesül. Egyéb inaktív kereső státuszban áll 6%-uk, eltartottnak minősül 10%, bejelentett munkanélküli az érintettek 1%-a.

Nagy és tsai (2021) 2019-es KSH adatok alapján vizsgálták meg, hogy a hazánkban önkéntes munkát végzők milyen jellegű segítő tevékenységeket végeznek. Ezek alapján a fogyatékossggal élők segítése a 11. helyen jelenik meg, az önkénteskedők csupán 2%-a vállal önkéntes segítő munkát ezen a területen.

1. táblázat. A magukat fogyatékossgal élőnek vallók területi megoszlása Magyarországon (2001, 2011, 2016)

Table 1. Regional distribution of people identifying themselves as disabled in Hungary (2001, 2011, 2016)

4.1.2.9. A magukat fogyatékosnak vallók vármegye és régió szerint				
Területi egység neve	Területi egység szintje	Van fogyatékos-sága, 2001	Van fogyatékos-sága, 2011	Van fogyatékos-sága, 2016
Budapest	főváros, régió	81 707	73 079	53 415
Pest	vármegye régió	53 218	53 419	43 637
Közép-Dunántúl	régió	58 791	48 484	42 158
Nyugat-Dunántúl	régió	43 828	41 247	33 771
Dél-Dunántúl	régió	60 922	50 614	41 911
Észak-Magyarország	régió	91 024	71 272	57 377
Észak-Alföld	régió	92 156	79 741	72 538
Dél-Alföld	régió	95 360	72 722	63 214
Ország összesen	ország	577 006	490 578	408 021

Forrás: ksh.hu - 4.1.2.9. Fogyatékossgal élők vármegye és régió szerint STADAT

A köznevelési törvény az SNI kategóriába (sajátos nevelési igényű) sorolja a fogyatékossgal élő tanulókat, így erről a kategóriáról találhatóak hazai statisztikai adatok. „Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékossgal együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.” (2011. évi CXCV. törvény 4.§ 25. pont)

A sajátos nevelési igényű gyermekekre vonatkozó adatok alapján a köznevelésben résztvevő érintett gyermekek (óvodás, általános- és középiskolás) száma erős emelkedést mutat az elmúlt húsz évet tekintve. Míg a 2001/2022-es tanévben riportált összes fogyatékossgal élő óvodás és tanuló száma 58.615 fő volt, addig a 2022/23-as tanévre létszámuk 99.588 főre nőtt. (www.ksh.hu - 23.1.1.6. Sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók száma fogyatékossgal-típus szerint). Ne felejtjük el, hogy ezen adatokban a fogyatékossgal élők mellett a magatartási zavaros gyermekek is megjelennek, egyre növekvő létszámban. A „hagyományos” fogyatékossgal típusok közül az autisták esetén figyelhető meg szignifikáns növekedés, az elmúlt öt tanévre vetítve létszámuk csaknem megduplázódott. Ez a tendencia arányban áll a korábban említett összpoblációs trendekkel.

Társadalmi marketing szemlélet

A modern társadalmakban megjelenő sokasodó társadalmi problémák szükségszerűvé tették új megközelítések, irányzatok, koncepciók kialakulását a tudomány valamennyi területén. A marketing tudományán belül is megszületett egy olyan irányzat, mely a társadalmi problémákra, illetve ezek mélyebb megértésére irányul, továbbá megoldási javaslatokat kínál ezekkel kapcsolatban. Kotler és Levy 1969-ben publikált koncepciója alapján a marketing értékei, módszerei az üzleti célokon túl a társadalmi problémák esetén is jól alkalmazhatók. Az irányzat a következő évtizedekben megerősödött, és plusz tartalmakkal gazdagodott. A társadalmi marketing tevékenység fontos elemévé vált a magatartás mozgatórugóinak megismerése és befolyásolása oly módon, mely mind az érintettek, mind a szélesebb társadalom javát szolgálja (Andreasen, 1994-től kezdődően). Lényeges továbbá a célcsoportok szükségleteinek, igényeinek megismerése, a közös értékek megtalálása és ezek mentén „értékközösségek definiálása”, hiszen

a sikeres társadalmi marketing számos szereplő – egyének, szervezetek – kooperációján alapul, és stakeholder menedzsmentként értelmezhető (Piskóti, 2012.)

További javaslatunkat, megállapításainkat a társadalmi marketing szemlélete alapján tesszük, hozzá kívánván járulni mind a közvetlen érintettek igényeinek megismeréséhez, mind életkörülményeik javításához, valamint ezen túlmutatóan a teljes társadalom figyelmét a területre irányítva a probléma tudatosításához, mely a további szemléletbeli változások megalapozásául is szolgálhat.

Jogszabályi előírások

Az Európai Unió stratégiák releváns elemeként jelenik meg a fogyatékossgal élők minél teljesebb körű társadalmi részvételének célkitűzése. Például az Európa 2020 stratégia prioritásai között megtalálhatók az inkluzív növekedés célkitűzései; az Agenda 2030-ban bevezetett 17 Fenntartható Fejlesztési Cél (Sustainable Development Goals, SDG) közül 5 esetben jelenik meg nevesítve a fogyatékossgal élők szempontja.

Az Európai fogyatékossgügyi stratégia nyolc fellépési területe között pedig az egyik az akadálymentesítés, melyet a következők szerint értelmez az Európai Bizottság: „a fogyatékos személyek másokkal egyenlő mértékű hozzáféréssel rendelkeznek a fizikai környezet, a közlekedés, az informatikai és kommunikációs technológiák és rendszerek, valamint más létesítmények és szolgáltatások terén.” (Európai fogyatékossgügyi stratégia, pp. 6.) Bár az egyenlő hozzáférés a fogyatékossgal élők társadalmi és gazdasági részvételének kulcsfontosságú feltétele lenne, azonban a fogyatékossgügyi stratégia megállapítja, hogy az Unió ezen területeken jelentős hiányosságokkal küzd.

A hazai jogi háttérrel illetően a fogyatékossgal élő személyek jogairól, valamint a szolgáltatások és épületek egyenlő esélyű hozzáféréséről szóló legfontosabb jogi szabályozók az 1998. évi XXVI. törvény, a 2007. évi XCII. törvény, az 1997. évi LXXVIII. törvény, valamint a 253/1997. (XII. 20.) Kormányrendelet. A jogszabályok meghatározzák az egyenlő esélyű hozzáférés definícióját, azt, hogy „a fogyatékos személynek joga van a számára akadálymentes, továbbá érzékelhető és biztonságos épített környezetre” (1998. évi XXVI. törvény, 5. § (1)), valamint rendelkeznek az utólagos akadálymentesítés módjáról.

Az OTÉK-nek rövidített Az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII. 20.) Kormányrendelet tartalmazza az épületek akadálymentes kialakításának műszaki részleteit. Ezek ismertetése jelen tanulmány keretében nem kivitelezhető, azonban megismerésük és alkalmazásuk alapját jelentette a továbbiakban ismertetett mérőszám, az akadálymentesítési index kialakításának.

Az akadálymentesítési index

A mérőszám funkcionalitása, jelentősége könnyen felismerhető, például a felsőoktatást tekintve. Azok a felsőoktatási intézmények, amelyek magas akadálymentesítési indexet érnek el, versenyelőnyhöz juthatnak az egyre intenzívebb piaci versenyhelyzetben. A felsőoktatási intézmények Piskóti (2017. pp. 119.) által leírt négyes piacának (oktatási piac; termék-és szolgáltatás piacok; kutatási, innovációs piac; munkaerőpiac) első számú részpiacán, az oktatási, tudás átadási piacon a leendő hallgatókért, „mint leendő tudás-fogyasztókért, felhasználókért, vevőkért folyik a verseny.” Egy intézmény pozicionálásának alapját is jelentheti a „befogadó egyetem” imázsa, melynek alapfeltétele az akadálymentes fizikai környezet biztosítása, továbbá a szemléletbeli akadálymentesség, azaz a dolgozók és hallgatók inkluzív attitűdje.

Ahhoz, hogy egy egész épületet minősítsünk az akadálymentesítés szempontjából, először célszerű az egyes helyiségekhez kötni egy-egy mérőszámot. Ezt a továbbiakban akadálymentesítési szintnek (L_{am}) nevezzük. Az akadálymentesítési szint egy helyiséghez köthető, önkényesen létrehozott 0 és 6 közötti érték, amely a helyiség megközelíthetőségét, az oda való bejutást, valamint a helyiség funkciójának megfelelő használatát veszi figyelembe, beleértve azt is, hogy az adott helyiség milyen mértékben használható önállóan, külső segítség igénybevétele nélkül. A pontozásban igen nagy szerepet kap az a lehetőség, hogy a

mozgáskorlátozott személy önállóan képes az adott feladatok ellátására, külső segítség, illetve szakképzett személy beavatkozása nélkül.

A 2. számú táblázatban található az egyes akadálymentesítési szintekhez tartozó megközelíthetőségi, bejutási és funkcionális kritériumok. Fontos megjegyezni, hogy a táblázatban szereplő kritériumok, valamint a pontozás önkényes ugyan, de a kerekesszékekkel végzett gyakorlati vizsgálatokon alapulnak. Lényeges továbbá az is, hogy egy adott értéket akkor ér el a helyiség, ha mindhárom kritériumot teljesíti.

2. táblázat. Akadálymentesítési szintek

Table 2. Accessibility levels

Akadálymentesítés szintje L_{am}	Megközelítés	Bejutás	Funkció
0	Nem közelíthető meg	-	-
1	Képzett személyzet segítségével közelíthető meg	Képzett személyzet segítségével	Nincs munkahely kialakítva
2	Csak segítséggel közelíthető meg	A bejutás csak segítséggel történhet	Nincs munkahely kialakítva
3	Nagy nehézség árán, önállóan közelíthető meg	Nagy nehézség árán, de önállóan van lehetőség a bejutásra (magasabb küszöb, nem szabványos rámpa)	A helyiség funkcionálisan csak részben használható
4	Kis kényelmetlenség-gel, önállóan megközelíthető	Nehézség árán, közepes küszöb, nem szabványos rámpa	A helyiség funkcionálisan csak részben használható
5	Önállóan könnyen megközelíthető	Kis nehézséggel, de önállóan megoldható a bejutás (kis méretű küszöb)	Nincs munkahely kialakítva, de könnyen megoldható
6	Önállóan könnyen megközelíthető	A bejutás önállóan megoldható (küszöbmentes, rámpás)	Mozgássérült munkahely

Forrás: Saját szerkesztés

Az akadálymentesítés szintjének meghatározásakor nem szabad figyelmen kívül hagyni a mozgássérültek számára kialakított mosdó meglétét. A törvényi szabályozás egyértelműen fogalmaz ebben a kérdésben: a hatályos rendeletek szerint valamennyi épülepszinten kell lennie elérhető akadálymentesített illemhelynek. Ezért az akadálymentesítési szint meghatározásakor bevezetésre kerül egy „K” korrekciós tényező, amely módosítja az egyes helyiségekre meghatározott L_{am} szintet. A korrekciós tényező az alábbi értékeket veheti fel:

- Amennyiben az adott emeleti szinten található a törvényi előírásoknak megfelelő akadálymentesített mosdó, a „K” értéke 0.
- Amennyiben az adott szinten található mozgáskorlátozottak számára elérhető mosdó, de az, illetve annak üzemeltetési feltételei nem felelnek meg a törvényi szabályozásnak (pl: zárva van, és a kulcsot külön el kell kérni), a „K” értéke 1.
- Amennyiben az adott emeleti szinten nincsen akadálymentesített mosdó, de az épület valamely szintjén található, és az megközelíthető a mozgáskorlátozott számára, a „K” értéke 2.
- Amennyiben nincsen akadálymentesített mosdó az adott épületben, a „K” értéke 3.

A korrekció azzal a megkötéssel használható, hogy az adott helyiségre vonatkozó akadálymentesítési szint és a korrekció különbsége nem lehet kisebb, mint 0.

Következő lépésként valamennyi helyiséghez hozzá kell rendelni a befogadó képességét. Ezáltal súlyozzuk az akadálymentesítési szintet a helyiségben történő forgalom nagyságával (például ha egy iskolát tekintünk, egy nagyobb befogadó képességű tanteremben megoldott akadálymentesítés hangsúlyosabban szerepeljen az elemzésben a kis méretű, kisebb befogadó képességűnél).

A funkciótól függően önkényesen egytől fölfelé egész számokkal jellemezhető az egyes helyiségek fontossága. Az alacsony értékek a kevésbé, a magasabb értékek a funkcionálisan fontosabb helyiséget jellemzik (például egy előadó terem funkcionálisan magasabb rangot kap egy irodai helyiségnél). A kategóriák száma az adott intézmény jellegének, valamint a vizsgálat részletességének függvényében szabadon megválasztható.

Egy „n” helyiségből álló épület számított akadálymentesítési indexe az alábbi összefüggés segítségével határozható meg:

$$i_{am} = \frac{\sum_{j=1}^n ((L_{am(j)} - K_j) \cdot BK_j \cdot r_j)}{6 \cdot \sum_{j=1}^n (BK_j \cdot r_j)} \cdot 100 \quad [\%], \quad (1)$$

Az összefüggésben szereplő mennyiségek jelentését az alábbi felsorolás tartalmazza:

i_{am}	akadálymentesítési index [%];
j	futó index [-];
n	helyiségek száma [db];
$L_{am(j)}$	j -dik helyiség akadálymentesítési szintje [-];
BK_j	j -dik helyiség befogadó képessége [db];
r_j	j -dik helyiség funkcionális súlyozása [-].

A végeredményként kapott akadálymentesítési index (i_{am}) végső soron egy 0 és egy 1 közé eső szám, amelyet százalékosan is kifejezhetünk, ahogyan az (1) összefüggésben látható.

A továbbiakban javasolt egy értékelő táblázat létrehozása, amely szöveges értékeléssel jellemzi az akadálymentesítés mértékét. Több közintézmény megvizsgálása után a 3. táblázat szerinti tartományok kerültek definiálásra.

3. táblázat. Az akadálymentesítés értékelése

Table 3. Evaluation of accessibility

Akadálymentesítési index (i_{am}) [%]	Akadálymentesítés értékelése
0 - 40	Nem megfelelő
40 - 65	Elégséges
65 - 90	Jó
90 - 100	Kiváló

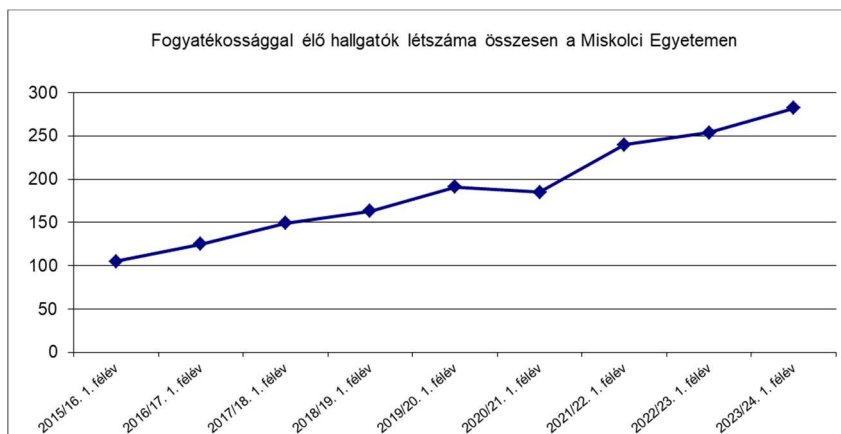
Forrás: Saját szerkesztés

Az ismertetett eljárással helyszíni felmérés alapján meghatározható, értékelhető egy épület akadálymentesítési szintje. A hasonló funkciójú intézmények összehasonlíthatóvá válnak akadálymentesítés szempontjából. A felmérés során szerzett és jegyzőkönyvben rögzített adatok alapján javaslatok tehetők az akadálymentesítési szint javítására vonatkozóan.

A megalkotott akadálymentesítési index, mely az épületek fizikai akadálymentességének mérésére hivatott, hasznos eszköze lehet a mozgásukban korlátozottak informálásának arról, hogy egy adott épület mennyiben használható számukra. Ha az index használata általánossá válna (akár jogszabályi előírás által), elsősorban a közhasználatú intézményekre, épületekre vonatkozóan és az index értéke feltüntetésre kerülne az épületeken, illetve az intézmények honlapján, az érintett személyek előre tudnának tájékozódni a megközelítés és használat lehetőségeiről. Az akadálymentesítési szintekhez különböző színeket (pl. piros, narancssárga, citromsárga, zöld) rendelve a minősítés inspirálná a fenntartót a minél magasabb kategória elérése érdekében.

Esettanulmány az akadálymentesítési index tesztelésére

A létrehozott egyadatos mérőszám modelljét érdemes a gyakorlatban tesztelni, melyhez vizsgált intézményként a Miskolci Egyetemet választottuk. A választás relevanciáját alátámasztja az a tény, hogy az érintett hallgatók létszáma az intézményben egyértelműen növekvő tendenciát mutat. A 3. ábrán látható a Miskolci Egyetemen hallgatói jogviszonnal rendelkező fogyatékossgal élő tanulók létszámának változása. Az Egyetem Hallgatói Központjától kapott, 9 tanéves időintervallumot felölelő adatbázis kezdő időpontja (2015/16. tanév 1. félév) és záró időpontja (2023/24. 1. félév) között létszámuk nagyságrendileg háromszorosára emelkedett.

3. ábra A Miskolci Egyetemen hallgatói jogviszonnal rendelkező fogyatékossgal élő tanulók létszámának alakulása

Figure 3. Number of students with disabilities studying at the University of Miskolc

Forrás: Miskolci Egyetem Hallgatói Központ adatbázisa alapján saját szerkesztés

Az érintett hallgatók fogyatékossgai típus szerinti megoszlását tekintve feltűnő az ún. „disz-es” problémával élő hallgatók felülreprezentáltsága a teljes vizsgált intervallumban (legnagyobb arányban a diszlexia, majd a diszgráfia, diszkalkulia és diszortográfia). 2023/24. 1. félévében a 282 érintett főből 204 fő a „disz-es” spektrumba tartozott. Ez a problémakör azért is egyedi, mert a szakemberek megítélése erősen ellentmondásos képet mutat ezen állapotokkal kapcsolatban. Egyes szakvélemények diagnózisa „egyéb pszichés fejlődési zavar – tanulási zavar” fogalomkörébe sorolja mind a négy disz-es jelenséget, míg más szakvélemények „megismerés- és viselkedés-fejlődési rendellenességként” diagnosztizálják ezeket (attól függően, hogy mely hatóság állította ki a szakvéleményt). A 87/2015. kormányrendelet szintén az előnyben részesítendő fogyatékossgal élő hallgatók közé sorolja az ezen problémákkal küzdőket. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy a pedagógiai, fejlesztő pedagógiai szakirodalom a komplex tanulási zavarok körébe sorolja a problémát, melynél kiemelik, hogy az érintettek ép értelemmel és ép érzékszervekkel rendelkeznek, és bizonyos képességek hibás működése jelenik meg körükben (a kognitív képességek hiányosságait – értelmi fogyatékossg – a tanulási akadályozottság körébe sorolják). A tanulási zavarok kiváltó oka nem teljesen tisztázott – a szakirodalomban párhuzamosan van jelen a neuropszichológiai elmélet (minimális mértékű agykárosodás okozza a tanulási zavarokat), a perceptuális és perceptuo-motoros elméletek (az érzékelő és motoros funkciók elégtelen integrációjára vezetnek vissza a jelenséget), a behaviorista megközelítés (rosszul elsajátított ismeretek, tanulási hiba okozza), illetve a szociokulturális környezetből adódó hátrányokat okként említő elméletek (Pinczésné, 2004.).

Az ún. „klasszikus” fogyatékossgai típusok megoszlását tekintve a mozgáskorlátozottak képviseltetik magukat a legnagyobb arányban. A vizsgált időszakban náluk tapasztalható a legnagyobb mértékű létszámnövekedés is – az utolsó 5 tanévet tekintve létszámuk 30%-os emelkedést mutat.

Akadálymentesítési szint meghatározása

A Miskolci Egyetem épületkomplexumának felmérése a tantermek, oktatói helyiségek, laboratóriumok, közös használatú helyiségek, egyéb helyiségek sokasága miatt nehezen kivitelezhető, így a fent bemutatott módszert az egyszerűség kedvéért kizárólag a közös használatú tantermekre, valamint előadótermekre korlátoztuk. Mivel az empirikus vizsgálat fő célja a kidolgozott módszer gyakorlati tesztelése, használatának bemutatása, így ez az egyszerűsítés elfogadható, illetve megfelelő. Tekintettel arra, hogy a vizsgált helyiségek funkciója azonos, a funkcionális súlyozás valamennyi helyiségnél azonos értéket vesz fel, önkényesen 1-es értékkel számoltunk, mely nem befolyásolja a végeredményt. A mérőszám empirikus tesztelése során összesen 80 db előadóterem és tanterem felmérése, vizsgálata történt meg.

Akadálymentesítési index meghatározása

Az empirikus úton tantermenként meghatározott akadálymentesítési index értékeket egy a korábban már definiált „K” korrekcióval kell módosítani. Ezzel figyelembe lehet venni az adott helyiség funkcionális használhatóságán túl a mosdó megfelelő elérhetőségét, illetve használhatóságát is. Ezen kívül az adott helyiség (jelen esetben tanterem) befogadó képessége, mint további súlyozó tényező került alkalmazásra. Ezzel egy nagyobb helyiség kedvezőbb akadálymentesítési indexe felértékelődik, szemben egy kisebb helyiség kevésbé megfelelő kialakításával. Ezt valamennyi kérdéses terem esetén elvégezve, valamint összeadva egy abszolút számot kapunk az akadálymentesítés jelen állapotára vonatkozóan. Ez azonban nem tekinthető összehasonlítási alapnak más, hasonló intézményekkel szemben, így érdemes százalékban kifejezett értéket meghatározni. Ezt úgy tehetjük meg, hogy a korábban említett abszolút mérőszámot elosztjuk az adott intézmény esetén elérhető legnagyobb akadálymentesítésre vonatkozó értékkel, és az eredményt megszorozzuk 100-al.

Mivel jelen esetben meglehetősen sok helyiségről van szó, a számítás egyszerűsítése és gyorsítása érdekében a Microsoft Excel táblázatkezelő szoftver került alkalmazásra. A táblázatkezelőben létrehozott számolótábla alkalmassá tehető a jövőbeli, akadálymentesítéssel kapcsolatos fejlesztések megelőző elemzésére, hiszen egy-egy beavatkozási terv hatásvizsgálata nagyon gyorsan és hatékonyan elvégezhető.

A számítás eredményeképpen a Miskolci Egyetem közös hozzáférésű tantermeire vonatkozó akadálymentesítési index értéke:

$$i_{am} = \frac{\sum_{j=1}^n ((L_{am(j)} - K_i) \cdot BK_j \cdot r_j)}{6 \cdot \sum_{j=1}^n (BK_j \cdot r_j)} \cdot 100 \quad [\%] = 67,45 [\%] \quad (2)$$

A 3. táblázatban bemutatott értékelő táblázat alapján megállapítható, hogy a Miskolci Egyetem tantermeire vonatkozó akadálymentesítés mértéke a „JÓ” kategóriába sorolható. Meg kell jegyezni azonban, hogy a kapott eredmény kizárólag egy adott épületen belüli akadálymentesítettségre vonatkozik, annak külső megközelíthetőségére nem terjed ki.

Összegzés

A fogyatékoság jelentős társadalmi probléma, melyet a tanulmányban bemutatott statisztikai adatok tanulsága alapján az érintettek magas és növekvő létszáma is alátámaszt. A jelenleg széles körben elfogadott fogyatékosági definíciókban már alapelem a szociális környezet hatása, szerepe, valamint az, hogy a fogyatékoság ténye együtt jár a társadalmi életben való részvétel korlátozottságával. Az érintettek minél teljesebb körű befogadása az egész társadalom érdeke. A sikeres társadalmi inklúzió alapja a minél szélesebb körű fizikai és szemléletbeli akadálymentesség biztosítása a szociális környezetben. A tanulmány a fizikai akadálymentesítés

témaköréhez kapcsolódik, és az inklúziós törekvések elősegítésének szándékával egy olyan saját fejlesztésű mérőszámot mutat be, mely az épületek fizikai akadálymentességének mérésére alkalmazható. A megalkotott akadálymentesítési index hasznos eszköze lehet a mozgásukban korlátozottak informálásának arról, hogy egy adott épület mennyiben használható számukra, továbbá a hasonló funkciójú intézmények összehasonlíthatóvá válnak akadálymentesítés szempontjából. Az index a vonatkozó jogszabályi előírásokra és szakmai ajánlásokra alapozva került megalkotásra, a számítás során figyelembe véve az akadálymentes mosdó meglétét, a minősítendő helyiségek befogadó képességét, valamint funkcióját. A bemutatott index százalékos arányban fejezi ki egy adott épület akadálymentességi szintjét.

A létrehozott egyadatos mérőszám modellje a gyakorlatban is tesztelésre került, a Miskolci Egyetem tantermeinek és előadó termeinek (összesen 80 db) empirikus akadálymentesítési minősítésével, mely alapján az intézmény akadálymentesítési szintje a jó kategóriába sorolható.

Az index megalkotásával szándékunkban állt az érintettek életkörülményeinek javításához való hozzájárulás, valamint ezen túl a társadalom figyelmének felhívása erre a társadalmi ügyre, mely reményeink szerint elősegíti a további szemléletbeli változásokat is.

A jelen tanulmányban bemutatott eredmények egy többemű, átfogó vizsgálat részét képezik, melyben a szemléletbeli akadálymentesség szempontjai is elemzésre kerültek (intézményi és egyéni szemléletmód, attitűdök vizsgálata). Egy intézmény teljes körű elemzéséhez, értékeléséhez mindezen szempontok figyelembe vétele javasolt. A témával kapcsolatos komplex megoldási javaslatunk ezen tágabb keretben születtek meg, melyek további publikációkban kerülnek bemutatásra.

Irodalomjegyzék

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről

87/2015. (IV. 9.) kormányrendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény

ANDREASEN, A.R. (1994): Social marketing: Definition and domain. *Journal of Public Policy and Marketing*, (13) 1. 108-114. DOI: [10.1177/074391569401300109](https://doi.org/10.1177/074391569401300109)

EUROPEAN COMMISSION (2001): Green Paper: promoting a European framework for Corporate Social Responsibility. European Commission.

Európai fogyatékosügyei stratégia 2010–2020: megújított elkötelezettség az akadálymentes Európa megvalósítása iránt. Az Európai Bizottság közleménye. Brüsszel, 2010.11.15.

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Disability_statistics_-_barriers_to_social_integration. Letöltés: 2019.03.12.

<https://www.consilium.europa.eu/hu/infographics/disability-eu-facts-figures/> Letöltés: 2023.10.10.

https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0052.html - 4.1.2.9. Fogyatékossgal élők vármegye és régió szerint STADAT. Letöltés: 2024.02.07.

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0034.html - 22.1.2.1. A lakónépesség nem, vármegye és régió szerint, január 1. STADAT. Letöltés: 2024.02.07.

KOTLER, P., LEVY, S.J. (1969): Broadening the Concept of Marketing. *Journal of Marketing*. (33) 1. 10-15. DOI: [10.2307/1248740](https://doi.org/10.2307/1248740)

KÖNCZEI, Gy., HERNÁDI, I., KUNT, Zs., SÁNDOR, A. (2015): A fogyatékossgtudomány a mindennapi életben. BME Tanárképző Központ, Budapest. Idézi: Séllei, B. (2018): Szemléletbeli akadálymentesség a felsőoktatásban. *Opus et Educatio*. (5) 1. 37-50. DOI: [10.31287/FT.hu.2018.2.12](https://doi.org/10.31287/FT.hu.2018.2.12)

Mikrocenzus 2016. / 8. (2018) A fogyatékos és az egészségi ok miatt korlátozott népesség jellemzői, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.

- NAGY, Sz., HAJDÚ, N., POLONKAI, Á. (2021): Az egyetemisták önkénteskedéssel kapcsolatos motivációi. Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek. (XVIII.) 147-155.
- PINCZÉSNÉ DR. PALÁSTHY, I. (2004): Tanulási zavarok, fejlesztő gyakorlatok. Budapest: Pedellus Tankönyvkiadó. ISBN: 9639396591
- PISKÓTI, I. ET AL. (2012): A társadalmi marketing paradigmái - elméleti-módszertani alapozó kutatás. OTKA. DOI: [10.13140/RG.2.1.4738.5767](https://doi.org/10.13140/RG.2.1.4738.5767)
- PISKÓTI, I., HAJDÚ, N. (2014): A benchmarking approach to the situation and topics in CSR reports of Hungarian corporations. Responsibility And Sustainability, Iapnm Latam, (2) 2. 1-13.
- PISKÓTI, I. (2017): Egyetemi marketingstratégia keretei a sikeres üzleti, innovációs együttműködésekben. In: Jubileumi tanulmánykötet Illés Mária professzor asszony 70. születésnapjára. (szerk.: Csiszár Cs. M.) Miskolc: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 119-129.
- SÉLLEI, B. (2018): Szemléleti akadálymentesség a felsőoktatásban. Opus et Educatio.(5) 1. 37-50. DOI: [10.3311/ope.242](https://doi.org/10.3311/ope.242)
- TISZAI, L. (2018): A közös zenélés szerepe a befogadó attitűd kialakításában. Modellprojekt és hatásvizsgálat. PhD értekezés. Eszterházy Károly Egyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola. DOI: [10.15773/EKE.2018.006](https://doi.org/10.15773/EKE.2018.006)
- Union of Equality: Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030. (2021), Brussels, 2021.03.03.
- World Health Organization. (2011). World report on disability. Retrieved from http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/. Letöltés: 2023.10.10.
- www.ksh.hu - 23.1.1.6. Sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók száma fogyatékoság-típus szerint. https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0006.html. Letöltés: 2023.12.12.
- www.ksh.hu - 25.1.1.24. Fogyatékosági támogatásban részesülők, december. https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0024.html. Letöltés: 2023.12.12.